

KÜÇÜK ADIMLAR, BÜYÜK ENGELLER

Roman Çocukların Eğitimde İlk Yılları

Politika Belgesi

Hazırlayan: Roman Gençlik Derneği (RGD)

Ortak: Roma Education Fund (REF)

Haziran 2026

Bu proje, DG ENEST tarafından finanse edilen ve REF ortaklığında uygulanan “Batı Balkanlar ve Türkiye’de Roman Öğrenciler için Eğitim Desteği ve Fırsatlarının Artırılması: Roman Eğitimi için AB Bölgesel Eylemi (RARE) Faz II” programının bir parçasıdır.

Bu çalışma, Avrupa Birliği ve Roma Education Fund desteğiyle hazırlanmıştır. İçeriğin sorumluluğu yalnızca Roman Gençlik Derneği’ne aittir ve Avrupa Birliği’nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

İçindekiler

Hazırlayan	Roman Gençlik Derneği, Edirne
Ortak ve destekçi	Roma Education Fund (REF)
Fon sağlayan	Avrupa Birliği
Yayın tarihi	Haziran 2026
Kanıt dönemi	2023-2026 saha uygulaması
Önerilen dönem	12 aylık deneme uygulaması; olumlu bağımsız değerlendirmeye bağlı 36 aylık aşamalı yaygınlaştırma

İçindekiler	1
1. Temel Politika Mesajı.....	2
2. Yönetici Özeti.....	2
3. Başlıca Bulgular	3
3.1. Kayıt ve devam aynı şey değildir	3
3.2. Devamsızlık tek nedeni değildir.....	3
3.3. Mentörlük okul-aile-çocuk arasında ara yüz işlevi görmektedir.....	3
3.4. Oyuncak Kütüphanesi bir materyal deposundan daha fazlasıdır	3
3.5. Aile katılımı tek seferlik seminerle kurulamaz.....	3
3.6. Çocukların erken öğrenme ve sosyal-duygusal ihtiyaçları birlikte ele alınmalıdır.....	3
3.7. Mevzuat, önerilen uygulamanın temel görevlerini zaten tanımlamaktadır	3
4. Amaç, Kapsam ve Yöntem	4
4.1. Belgenin amacı	4
4.2. Coğrafi ve politika kapsamı	4
4.3. Kullanılan veri grupları	4
4.4. Analiz yaklaşımı	4
5. Politika Sorunu: Kayıt Olmak Eğitimde Kalmak Anlamına Gelmiyor	4
6. Tematik Engel Analizi.....	5
6.1. Okul öncesi erişim ve ilkokula geçiş	5
Problem	5
Kanıt.....	5
Neden önemli?	5
Politika anlamı	5
Çözüm yönü.....	5
6.2. Devamsızlık ve erken uyarı eksikliği	5
Problem	5
Kanıt.....	5
Neden önemli?	5
Politika anlamı	5

Çözüm yönü.....	6
6.3. Yoksulluk, beslenme ve mekânsal koşullar.....	6
Problem.....	6
Kanıt.....	6
Neden önemli?	6
Politika anlamı.....	6
Çözüm yönü.....	6
6.4. Aile-okul iletişimi ve kurumsal güven.....	6
Problem.....	6
Kanıt.....	6
Neden önemli?	6
Politika anlamı.....	6
Çözüm yönü.....	6
6.5. Okul iklimi, ayrımcılık ve düşük beklenti.....	6
Problem.....	6
Kanıt.....	7
Neden önemli?	7
Politika anlamı.....	7
Çözüm yönü.....	7
6.6. Rehberlik, psikososyal destek ve çocuk koruma	7
Problem.....	7
Kanıt.....	7
Neden önemli?	7
Politika anlamı.....	7
Çözüm yönü.....	7
6.7. Öğretmen ve okul kapasitesi.....	7
Problem.....	7
Kanıt.....	7
Neden önemli?	7
Politika anlamı.....	7
Çözüm yönü.....	8
7. Oyuncak Kütüphanesi ve Mentörlük Verilerinin Politika Anlamı.....	8
7.1. Modelin güçlü yönü: erişilebilir ve ilişki temelli hizmet	8
7.2. Mentörlüğün politika değeri	8
7.3. Yaş grubuna göre iki ayrı paket	8
Okul öncesi paketi	8
Birinci sınıf paketi.....	8
8. Politika Seçenekleri.....	8
8.1. Seçenek 1: Mevcut yaklaşımın sürdürülmesi	8
8.2. Seçenek 2: Sınırlı veya tekil müdahale	9
8.3. Seçenek 3: Bütünleşik Erken Eğitim Destek Modeli	9
9. Tercih Edilen Yaklaşım: Bütünleşik Erken Eğitim Destek Modeli	9
9.1. Modelin amacı.....	9
9.2. Hedef grup.....	9

9.3. Uygulama bileşenleri.....	9
9.4. Yönetim yapısı ve görev sınırları.....	9
10. Hukukî ve Kurumsal Dayanaklar	10
10.1. Eşitlik, eğitim hakkı ve çocuğun korunması.....	10
10.2. Devamsızlığın nedenini araştırma ve engelleri giderme yükümlülüğü.....	10
10.3. Okul öncesine esnek erişim ve ilkokula geçiş.....	10
10.4. Rehberlik, okul aidiyeti ve kurumlar arası iş birliği.....	10
10.5. Çocuk koruma ve sosyal hizmet yönlendirmesi	10
10.6. Ayrımcılıkla mücadele ve hedefli destekler.....	11
10.7. Güncel ulusal politika: Roman Vatandaşlara Yönelik Strateji Belgesi İkinci Aşama Eylem Planı 2026–2030	11
10.8. Millî Eğitim Bakanlığı 2024–2028 Stratejik Planı ve 2024 Okul Öncesi Eğitim Programı.....	11
10.9. Uluslararası çocuk hakları kaynağı.....	11
11. Öncelikli Politika Önerileri ve Uygulama Planı.....	11
Öneri 1 — Edirne'yi öğrenme atölyesi ve yaz eğitimi ana sınıfı uygulamalarında değerlendirmeye alın.....	11
Somut işlem.....	11
Dayanak.....	11
Başarı göstergeleri.....	12
Öneri 2 — 12 aylık deneme uygulaması ve ardından 36 aylık aşamalı yaygınlaştırmayı içeren Bütünleşik Erken Eğitim Destek Modelini başlatın.....	12
Somut işlem.....	12
Önerilen takvim.....	12
Asgari başarı göstergeleri.....	12
Öneri 3 — Devamsızlık bildirimini neden araştırması ve destek sürecine dönüştürün.....	12
Somut işlem.....	12
Destek akışı.....	12
Dayanak.....	12
Göstergeler.....	12
Öneri 4 — Öğrenme Atölyesi ve mentörlük için hukukî ve meslekî sınırları açık bir uygulama standardı oluşturun.....	13
Somut işlem.....	13
Asgari eğitim içeriği.....	13
Dayanak.....	13
Göstergeler.....	13
Öneri 5 — Aile–okul iş birliği, rehberlik ve çocuk koruma yönlendirmesini mevcut kamu mekanizmaları içinde kurumsallaştırın .	13
Somut işlem.....	13
Dayanak.....	13
Göstergeler.....	13
12. İzleme ve Değerlendirme.....	14
12.1. Önerilen gösterge seti.....	14
12.2. Başlangıç ölçümü.....	14
12.3. Çocuk ve aile katılımı.....	14
13. Riskler ve Azaltıcı Önlemler.....	14
14. Finansman ve Sürdürülebilirlik.....	15
15. Sonuç ve Millî Eğitim Bakanlığına Çağrı	15
16. Kaynakça.....	16
Proje ve saha belgeleri.....	16

Bağlayıcı ulusal mevzuat	16
İdarî düzenlemeler ve güncel politika belgeleri	16
Uluslararası çocuk hakları kaynağı	16

Bu çalışma, Avrupa Komisyonu Genişleme ve Doğu Komşuluğu Genel Müdürlüğü (DG ENEST) tarafından finanse edilen ve Roma Education Fund ortaklığında yürütülen “Batı Balkanlar ve Türkiye’de Roman Öğrenciler için Eğitim Desteği ve Fırsatlarının Artırılması: Roman Eğitimi için Avrupa Birliği Bölgesel Eylemi (RARE), İkinci Aşama” programının bir parçasıdır.

Bu yayın Avrupa Birliği tarafından finanse edilmiştir. İçeriğinden yalnızca Roman Gençlik Derneği sorumludur ve içerik Avrupa Birliğinin görüşlerini yansıtmayabilir.

1. Temel Politika Mesajı

Roman çocuklar açısından eğitime erişim yalnızca okula kayıt yaptırmak değildir. Eğitim hakkının fiilen kullanılabilmesi; çocuğun okula düzenli devam etmesi, okulda kendini güvende hissetmesi, erken öğrenme ve dil desteğine ulaşması, ailesinin okul tarafından erişilebilir bir paydaş olarak görülmesi ve ekonomik ya da psiko-sosyal risklerin zamanında belirlenmesiyle mümkündür.

Edirne’de yürütülen saha çalışmaları, kayıt ile düzenli devam arasında belirgin bir boşluk bulunduğunu; devamsızlığın yoksulluk, beslenme, aile içi düzen, okul iklimi, akran zorbalığı, okul-aile iletişimi, gelişimsel destek ihtiyacı ve psikososyal risklerle birlikte ortaya çıktığını göstermektedir. Bu nedenle tek seferlik seminerler veya yalnızca araç-gereç desteği, çocukların eğitime erişimini ve düzenli devamını sağlamak için yeterli değildir.

Roman Gençlik Derneği, Edirne’de 2023–2026 döneminde yürüttüğü saha çalışmalarından hareketle geliştirdiği Bütünleşik Erken Eğitim Destek yaklaşımının 12 aylık deneme uygulamasının Millî Eğitim Bakanlığı tarafından başlatılmasını ve olumlu bağımsız değerlendirme sonucuna bağlı olarak 36 aylık bir dönemde aşamalı biçimde yaygınlaştırılmasını önermektedir.

Bu belgede Bütünleşik Erken Eğitim Destek Modeli olarak adlandırılan yaklaşım; çocuğun okul öncesi eğitime ve birinci sınıfa erişimini, düzenli devamını, yaşına uygun öğrenme desteğini, okul uyumunu, aile-okul iletişimini, mentörlüğü, devamsızlığa yönelik erken uyarı ve izleme düzenini ve gerektiğinde rehberlik, çocuk koruma ve sosyal destek hizmetlerine yönlendirmeyi tek bir yerel uygulama zincirinde birleştiren tamamlayıcı bir destek düzenidir.

Model kapsamında okul öncesi erişim ve ilkokula geçiş desteği, okul bağlantılı Oyuncak Kütüphanesi ve Öğrenme Atölyesi, yaş grubuna göre standartlaştırılmış mentörlük, devamsızlığın nedenlerini ele alan destek odaklı erken uyarı düzeni, aile-okul arabuluculuğu, rehberlik ve çocuk koruma yönlendirmesi ile ortak izleme sistemi birbiriyle bağlantılı biçimde yürütülmelidir.

Bu öneri yeni bir öğretim programı, yeni bir okul türü veya Millî Eğitim Bakanlığına paralel bağımsız bir eğitim sistemi kurmayı değil; Bakanlığın mevcut yetki, hizmet ve araçlarını çocuk, aile, okul, mahalle ve ilgili kamu kurumları düzeyinde daha etkili biçimde birbirine bağlamayı amaçlamaktadır.

Önerinin hukukî omurgası hâlihazırda yürürlükte. Anayasanın eşitlik, çocuğun korunması ve eğitim hakkına ilişkin 10, 41 ve 42. maddeleri temel hak çerçevesini kurmaktadır. 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu; eğitimde fırsat eşitliğini, okul-aile iş birliğini, her yerde eğitim ilkesini ve elverişsiz koşullardan gelen çocuklar için okul öncesinde ortak bir yetişme ortamı oluşturulmasını düzenlemektedir. 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu’nun 53. maddesi ise okula devam etmeyen öğrencilerin devamsızlık nedenlerinin araştırılmasını ve devamı engelleyen maddi ve manevi sebeplerin giderilmesine çalışılmasını açık bir kamu görevi olarak tanımlamaktadır.

Bu politika belgesi yeni bir görev alanı oluşturulmasını değil, mevcut görevlerin çocuk, aile, okul ve mahalle düzeyinde eşgüdümü biçimde uygulanmasını istemektedir.

2. Yönetici Özeti

Roman çocukların erken çocukluk eğitimine ve ilköğretime erişimi, Türkiye’de eğitimde fırsat eşitliği ve çocuk hakları bakımından kritik bir politika alanıdır. Roman Gençlik Derneğinin Edirne’de yürüttüğü saha uygulaması; okul, mahalle, aile ve çocuk düzeyinde üretilen veriler aracılığıyla sorunun kayıt sayısından daha geniş olduğunu ortaya koymaktadır.

Mevzuat da bu geniş yaklaşımı desteklemektedir. Okula kayıt ve devamın izlenmesi, devamsızlığın nedenlerinin araştırılması, aileyle iş birliği, okul öncesine esnek erişim, rehberlik hizmetleri, çocuk koruma yönlendirmesi ve ayrımcılığın önlenmesi mevcut kanun ve yönetmeliklerde tanımlanmış sorumluluklardır. Roman Vatandaşlara Yönelik Strateji Belgesi İkinci Aşama Eylem Planı 2026–2030 ise öğrenme atölyeleri, yaz eğitimi ana sınıfları, aile çalışmaları, devamsızlık araştırması ve temel beceri desteği için güncel bir idarî uygulama zemini sunmaktadır.

Proje uygulamasında her eğitim döneminde 40 okul öncesi ve 40 birinci sınıf öğrencisi olmak üzere 80 benzersiz çocukla çalışılmıştır. Bir devamsızlık raporunda 40 birinci sınıf öğrencisinin 23’ünde düzensiz devam sorunu bulunduğu ve okul öncesine kayıtlı dokuz çocuğun hiç okula gitmediği bildirilmiştir. Bir okul görüşmesinde 45 kişilik okul öncesi kapasitesinde yalnızca 16 çocuğun bulunduğu kaydedilmiştir. Bu veriler kayıt ile fiili devam arasındaki boşluğu ve yerel uygulama ihtiyacını güçlü biçimde görünür kılmaktadır.

Kırk öğrencilik izleme tablosunda toplam devamsızlık kaydı Ekim ayında 275 iken Aralık ayında 198'e gerilemiş, öğrenci başına ortalama 6,88'den 4,95'e düşmüştür. Şubat-Mart döneminde de toplam devamsızlıkta düşüş kaydedilmiştir. Bu sonuçlar, düzenli takip ve aileyle temasın okul devamını destekleyen önemli uygulama araçları olduğunu göstermektedir.

Roman Gençlik Derneğinin Nisan-Haziran 2025 dönemine ait mentörlük raporları, çocukların mentörle kurduğu güven ilişkisi, etkinliklere katılım, öz yeterlilik, duygu ifadesi, akran ilişkileri ve hak temelli dil kullanımında aşamalı ilerleme gözlemlendiğini bildirmektedir. Birinci sınıf gruplarında harf tanıma, heceleme, kısa metin okuma ve temel matematik; okul öncesi gruplarda renk, şekil, sayı, sınıflama, ince motor, öz bakım ve oyun temelli öğrenme öne çıkmıştır. Raporlar, düzenli ve güvene dayalı iletişimin çocukların öğrenmeye katılımını ve sosyal-duygusal gelişimini desteklediğini göstermektedir.

Ev ziyaretleri ve okul görüşmeleri devamsızlıkla ilişkili tekrar eden nedenleri göstermektedir: yoksulluk, beslenme yetersizliği, evde çalışma alanı bulunmaması, düzensiz uyku ve sabah rutini, sağlık sorunları, aile içi sorumluluklar, akran zorbalığı, okul aidiyetinin zayıflığı, veli toplantılarına düşük katılım ve psikososyal riskler. Bazı raporlarda şiddete maruz kalma veya tanıklık etme, parçalanmış aile yapısı ve sağlıksız barınma koşulları da bildirilmiştir. Bu bulgular çocukları veya aileleri eksiklik kaynağı olarak değil, kamusal hizmetlerin birlikte cevap vermesi gereken yapısal risklerin taşıyıcıları olarak ele almayı gerektirir.

Mevcut yaklaşımın sürdürülmesi düşük ek maliyet yaratmakla birlikte kayıt-devam boşluğunu ve kurumlar arası parçalanmayı çözmeyecektir. Yalnızca Oyuncak Kütüphanesi, yalnızca ebeveyn semineri veya yalnızca mentörlük gibi tekil müdahaleler belirli ihtiyaçlara cevap verebilir; ancak devamsızlığın çok boyutlu nedenlerini tek başına yönetemez. En etkili seçenek, Millî Eğitim Bakanlığı liderliğinde bütünleşik bir modeldir.

Politika belgesi dört ana politika değişikliği ve bunları hayata geçirecek beş uygulama önerisi sunmaktadır:

1. Edirne'de 12 aylık deneme uygulamasını ve olumlu bağımsız değerlendirme sonucuna bağlı 36 aylık aşamalı yaygınlaştırmayı içeren Bütünleşik Erken Eğitim Destek Modelinin başlatılması;
2. Okul öncesi ve birinci sınıf için devamsızlığın nedenini araştıran destek odaklı erken uyarı ve izleme akışı oluşturulması;
3. Oyuncak Kütüphanesi ve Öğrenme Atölyesi ile yaş grubuna göre standart mentörlük paketinin okul sistemiyle ilişkilendirilmesi;
4. Aile-okul iletişimi, psikososyal destek ve çocuk koruma yönlendirmesinin kurumsallaştırılması;

Bu öneriler, Millî Eğitim Bakanlığı 2024-2028 Stratejik Planı'nın eğitimde erişim ve fırsat eşitliği odağıyla; Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Okul Öncesi Eğitim Programı'nın aile ve toplum katılımı, rehberlik ve çocukların gelişimsel ihtiyaçlarına göre planlama yaklaşımıyla; Roman Vatandaşlara Yönelik Strateji Belgesi İkinci Aşama Eylem Planı'nın devamsızlığın nedenlerini araştırma, aileleri bilgilendirme, öğrenme atölyeleri kurma, yaz eğitimi ana sınıfları açma ve temel becerileri destekleme eylemleriyle doğrudan uyumludur.

3. Başlıca Bulgular

3.1. Kayıt ve devam aynı şey değildir

Proje belgeleri, okula kayıt yaptırmış çocukların önemli bir bölümünün fiilen düzenli devam edemediğini göstermektedir. Okul öncesine kayıtlı dokuz çocuğun hiç okula gitmediğine ilişkin saha kaydı ile 45 kişilik kapasitede 16 çocuk bulunduğuna ilişkin okul görüşmesi, kayıt ve fiziksel kapasite göstergelerinin tek başına erişimi ölçmeye yetmediğini göstermektedir.

3.2. Devamsızlık tek nedenli değildir

Devamsızlık; ailelerin eğitime ilişkin tutumuna indirgenemez. Belgelerde ekonomik yoksunluk, beslenme, sağlık, bakım ve çalışma düzeni, uyku rutini, ulaşım, zorbalık, okul aidiyeti, okul-aile iletişimi ve psikososyal stres birlikte görülmektedir. Etkili politika, bu nedenleri ortak bir değerlendirme, yönlendirme ve takip planı içinde ele almalıdır.

3.3. Mentörlük okul-aile-çocuk arasında ara yüz işlevi görmektedir

Mentörler yalnızca akademik etkinlik yürütmemiş; devamsızlığı izlemiş, aileyi ziyaret etmiş, çocuğun güvenini ve katılımını desteklemiş, okul yönetimi ve rehberlik birimiyle temas kurmuş ve temel ihtiyaç ya da çocuk koruma risklerini tespit etmiştir. Mentörlük bu nedenle yardımcı ders hizmetinden çok, yerel bir eğitim arabuluculuğu ve çocuk ve aile desteği eşgüdüm mekanizmasıdır.

3.4. Oyuncak Kütüphanesi bir materyal deposundan daha fazlasıdır

Oyuncak Kütüphanesi; güvenli oyun, erken öğrenme, okul sonrası destek, aile toplantısı, mentör görüşmesi ve okul geçiş desteğini aynı mekânda birleştirmiştir. Modelin politika değeri oyuncak sayısında değil, okul ile mahalle arasında erişilebilir bir öğrenme ve bağ kurma alanı oluşturmasındadır.

3.5. Aile katılımı tek seferlik seminerle kurulamaz

Saha çalışmalarında, ailelerle düzenli iletişimin yalnızca toplantı veya seminerlerle sürdürülemediği; güvene dayalı, erişilebilir ve devamlı temas gerektiği gözlemlenmiştir. Sürdürülebilir aile katılımı için ev ziyareti, telefon, yüz yüze görüşme, okul randevusu ve gerektiğinde sosyal hizmet yönlendirmesini birleştiren sürekli bir sistem kurulmalıdır.

3.6. Çocukların erken öğrenme ve sosyal-duygusal ihtiyaçları birlikte ele alınmalıdır

Okul öncesi çocukların kavram, dil, ince motor, öz bakım ve duygu düzenleme; birinci sınıf öğrencilerinin okuma-yazma, temel matematik, okul aidiyeti ve akran ilişkileri alanlarında desteğe ihtiyaç duyduğu görülmüştür. Akademik beceri ile çocuğun iyi olma hâli birbirinden ayrılmamalıdır.

3.7. Mevzuat, önerilen uygulamanın temel görevlerini zaten tanımlamaktadır

Devamsızlığın nedenini araştırmak, devamı engelleyen koşulları gidermeye çalışmak, okul ile aile arasında iş birliği kurmak, okul öncesinde elverişsiz koşullardan gelen çocuklara ortak yetiştirme ortamı sağlamak, çocukları şiddet ve ihmale karşı korumak ve eğitim hizmetlerinde ayrımcılığı önlemek mevcut mevzuatın parçalarıdır. Politika açığı, görevlerin hiç tanımlanmamış olması değil; bu görevlerin çocuk düzeyinde ortak bir uygulama zincirine dönüşmemesidir.

4. Amaç, Kapsam ve Yöntem

4.1. Belgenin amacı

Bu politika belgesi, Edirne'de üretilen saha ve izleme verilerini Millî Eğitim Bakanlığının kullanabileceği politika analizine dönüştürmek, uygulama boşluklarını tanımlamak ve ölçeklenebilir bir deneme uygulaması modeli önermek amacıyla hazırlanmıştır.

Belgenin savunuculuk talebi, yalnızca Roman çocuklara özgü ayrı bir eğitim sistemi kurulması değildir. Talep, mevcut Millî Eğitim Bakanlığı hizmetlerinin eşit ve etkili kullanılmasını engelleyen yerel koşulların tanınması; okul öncesi erişim, birinci sınıfa geçiş, devamsızlık, aile iletişimi ve psikososyal desteğin bütünsel biçimde yönetilmesidir.

4.2. Coğrafi ve politika kapsamı

Belgenin kanıt dönemi 2023-2026 saha uygulamasını kapsamaktadır. Saha çalışmalarında aile ziyaretleri ve mahalle faaliyetleri Çavuşbey, Yeniimaret, Umurbey, Menzilahır ve Yıldırım mahallelerinde; mahallelere yakın okullarla yürütülmüştür. Oyuncak Kütüphanesi, mentörlük, aile çalışmaları ve okul görüşmeleri bu yerel uygulamanın temel bileşenlerini oluşturmıştır.

Belge, Edirne deneyiminden hareketle Millî Eğitim Bakanlığına uygulanabilir ulusal politika önerileri sunmaktadır. Önerilen yaklaşım önce Edirne'de deneme uygulaması olarak başlatılmalı; uygulama sonuçları ve yerel uyarlama çerçevesi doğrultusunda benzer ihtiyaçların bulunduğu diğer illere aşamalı biçimde yaygınlaştırılmalıdır.

4.3. Kullanılan veri grupları

Proje uygulamasının her eğitim dönemindeki çocuk grubu, 40 okul öncesi ve 40 birinci sınıf öğrencisi olmak üzere 80 benzersiz çocuktan oluşmuştur. Politika belgesi; 2023-2026 dönemindeki mentör eşleştirme ve çocuk takip kayıtlarına, birinci sınıf devamsızlık izleme tablolarına, okul öncesi ve birinci sınıf düzeyindeki dönemsel mentörlük raporlarına, aile görüşmelerine, ev ve mahalle ziyaretlerine, okul görüşmelerine, ebeveyn çalışmalarına ve uygulama izleme kayıtlarına dayanmaktadır.

Projede yer alan aile bilgilendirme ve onam toplantıları, Oyuncak Kütüphanesi faaliyetleri, çocuk odaklı yaklaşım eğitimleri, mentör değerlendirme toplantıları, okul öncesi faaliyet raporları ve birinci sınıfa yönelik eğitim desteği planları da analiz kapsamına alınmıştır.

4.4. Analiz yaklaşımı

Çalışmada farklı veri türleri birbirini tamamlayacak biçimde ele alınmıştır. Devamsızlık izleme kayıtları çocukların okula devam örüntüsünü; aile görüşmeleri ve ev ziyaretleri devamsızlığın günlük yaşamla ilişkili nedenlerini; mentörlük raporları çocukların katılım, öğrenme, sosyal-duygusal gelişim ve hak farkındalığındaki değişimleri; okul görüşmeleri ise kurumsal ihtiyaçları görünür kılmıştır. Bu kaynaklar, sorunların çocuk, aile, okul ve mahalle düzeyindeki bağlantılarını birlikte değerlendirmek amacıyla kullanılmıştır.

Politika önerileri; sorun, saha bulgusu, kamu görevi, uygulama aracı, sorumlu kurum ve izleme göstergesi zincirine göre geliştirilmiştir. Faaliyetler ile sonuçlar ayrı ele alınmıştır. Örneğin aile buluşması düzenlenmesi bir uygulama faaliyetidir; düzenli aile temasının kurulması ve çocuğun devamının güçlenmesi ise sonuç göstergesidir. Benzer biçimde Oyuncak

Kütüphanesine araç-gereç sağlanması bir uygulama girdisi, çocukların düzenli katılımı ve gelişimsel kazanımları ise sonuç göstergesidir.

5. Politika Sorunu: Kayıt Olmak Eğitimde Kalmak Anlamına Gelmiyor

Türkiye’de okula kayıt, eğitime erişimin hukuki ve idari başlangıcıdır. Ancak Roman çocukların bir bölümü açısından kayıt sonrasında düzenli katılım, okul uyumu ve öğrenme desteği sağlanmadığında eğitim hakkı fiilen kullanılamamaktadır.

Edirne saha belgeleri üç temel uygulama boşluğu göstermektedir:

- 1. Kayıt ile fiili devam arasındaki boşluk:** Çocuk kayıtlı görünmekte, fakat hiç başlamamakta veya kısa süre içinde düzensiz devam etmektedir.
- 2. Devamsızlık sinyali ile müdahale arasındaki boşluk:** Devamsızlık verisi tutulsa bile neden analizi, aile teması, yönlendirme ve takip aynı süreç içinde yürütülmemektedir.
- 3. Okul ile çocuğun yaşam koşulları arasındaki boşluk:** Yoksulluk, beslenme, barınma, bakım, zorbalık ve psikososyal riskler eğitim sistemi dışında görülmekte; bu sorunlar çocuğun devam ve öğrenmesini etkilediğinde okulun tek başına çözüm kapasitesi sınırlı kalmaktadır.

Sorun çocukların veya ailelerin eğitime değer vermemesi değildir. Sorun, farklı risklerin aynı çocuk üzerinde biriktiği durumlarda kamu hizmetlerinin parçalı işlemesidir. Okul devamsızlığı eğitim verisi, aile sorunu, sosyal yardım ihtiyacı, çocuk koruma riski ve psikolojik destek ihtiyacı olarak ayrı ayrı ele alındığında erken müdahale gecikmektedir.

Politika hedefi, Roman çocukları ayrı bir kategoriye yerleştirmek değil; eğitimde eşitlik için daha yoğun desteğe ihtiyaç duyulan yerde daha güçlü ve koordineli kamu hizmeti sunmaktır.

Bu hedef, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’nun fırsat ve imkân eşitliğine ilişkin 8. maddesi ile okul öncesi eğitimin elverişsiz koşullardan gelen çocuklar için ortak yetiştirme ortamı oluşturma görevini düzenleyen 20. maddesine dayanmaktadır. Devamsızlık bakımından 222 sayılı Kanun’un 53. maddesi okul yönetimlerine yalnızca bildirim yapma değil, neden araştırma ve engelleri gidermeye çalışma görevi yüklemektedir. Dolayısıyla önerilen düzen, mevzuat dışı bir ayrıcalık değil, eğitim hakkının fiilen kullanılmasını sağlayan ölçülü ve ihtiyaç temelli bir uygulamadır.

6. Tematik Engel Analizi

6.1. Okul öncesi erişim ve ilkokula geçiş

Problem

Okul öncesi fiziksel kapasitenin bulunması, çocukların hizmete düzenli eriştiği anlamına gelmemektedir. Yarım gün hizmet saatleri, ailelerin bakım ve çalışma düzeni, sabah rutini, kayıt sonrası takip eksikliği ve okul-aile iletişimindeki kopukluk erişimi sınırlayabilmektedir.

Kanıt

Bir okul görüşmesinde 45 kişilik okul öncesi kapasitesinde yalnızca 16 çocuk bulunduğu bildirilmiştir. Ayrı bir raporda okul öncesine kayıtlı dokuz çocuğun hiç devam etmediği belirtilmiştir. Aile ziyaretlerinde okul kaydı ve ilkokula geçiş için rehberlik ihtiyacı görülmüştür.

Neden önemli?

Okul öncesi deneyimi olmayan veya düzensiz katılan çocuklar, ilkokula dil, sınıf rutini, öz bakım, ince motor ve sosyal-duygusal beceriler bakımından daha az hazırlıklı başlayabilir. Bu durum çocuğun ilk aylardaki özgüvenini, öğretmenle ilişkisini ve okula devamını etkileyebilir.

Politika anlamı

Millî Eğitim Bakanlığının erişim ölçütleri kayıt oranının ötesine geçmelidir. Kayıttan sonraki ilk 30 gün devamı, hiç başlamayan kayıtlı çocuk sayısı, uyum haftasına katılım, okul öncesinden birinci sınıfa geçiş ve aileyle ilk temas süresi izlenmelidir.

Çözüm yönü

Çözüm; esnek erişim modelleri ve yaz eğitimi ana sınıflarını, kayıt öncesi ve sonrası aile rehberliğini, okul öncesinden birinci sınıfa geçiş planını ve Oyuncak Kütüphanesi ile Öğrenme Atölyesi üzerinden tamamlayıcı okul hazırlığını birlikte içermelidir. Okul, aile ve mentör için ilk 90 günü kapsayan ortak bir geçiş planı hazırlanmalıdır.

6.2. Devamsızlık ve erken uyarı eksikliği

Problem

Devamsızlık verisi çoğu zaman çocuk okula gelmedikten sonra kaydedilen idari bir sonuç olarak kalmaktadır. Risk işaretlerinin erken tespit edilmesi, nedenin anlaşılması ve aileyle plan yapılması için ortak durum değerlendirme ve yönlendirme akışı bulunmamaktadır.

Kanıt

Bir raporda 40 birinci sınıf öğrencisinin 23'ünde düzensiz devam sorunu bildirilmiştir. Ekim-Aralık tablosunda genel düşüş görülse de Aralık ayında hâlâ yüksek devamsızlık yaşayan çocuklar bulunmaktadır. Şubat-Mart döneminde yüksek riskli öğrenci sayısı azalmamıştır. Saha raporları devamsızlığın nedenlerinin çocuklar arasında farklılaştığını göstermektedir.

Neden önemli?

Birinci sınıfta düzenli devam; harf-ses ilişkisi, okuma akıcılığı, temel matematik ve sınıf aidiyeti için kritiktir. Kesintili devam, kısa sürede öğrenme açığı ve okuldan uzaklaşma döngüsü yaratabilir.

Politika anlamı

Tek bir devamsızlık eşiği bütün çocuklar için yeterli değildir. Art arda devamsızlık, haftalık örüntü, ilk ayda düzensiz devam, geç kalma, okul öncesinde hiç başlamama ve çocuğun davranışındaki değişim birlikte değerlendirilmelidir.

Çözüm yönü

Okul öncesi ve birinci sınıf için risk sinyalleri tanımlanmalı; her sinyalden sonra kısa sürede aileyle temas kurulmalıdır. Mentör, sınıf öğretmeni ve rehberlik birimi aylık olarak bir araya gelmeli; gerektiğinde sosyal hizmet, sağlık veya çocuk koruma yönlendirmesi yapılmalı ve her durumun sonucu kayıt altına alınmalıdır.

6.3. Yoksulluk, beslenme ve mekânsal koşullar

Problem

Eğitim, çocuğun temel ihtiyaçlarından bağımsız yürütülemez. Yetersiz beslenme, okul materyali eksikliği, kalabalık konut ve evde çalışma alanının bulunmaması devam ve öğrenmeyi etkileyebilmektedir.

Kanıt

Mentörlük raporlarında kahvaltı yapmadan güne başlama, boş veya yetersiz beslenme çantası, sağlıksız ve kalabalık konut, kişisel alan eksikliği ve okul masraflarını karşılayamama tekrar etmektedir. Gönüllü aile toplantısında giyim, kırtasiye, hijyen ve beslenme ihtiyaçları gündeme gelmiştir.

Neden önemli?

Açlık, yorgunluk ve güvensiz yaşam koşulları çocuğun dikkatini, duygu düzenlemesini ve okula hazır oluşunu etkiler. Ekonomik riskler ailelerin okul toplantısına katılma, sabah rutini kurma ve evde öğrenmeyi destekleme kapasitesini de sınırlayabilir.

Politika anlamı

Eğitim müdahalesi sosyal yardım hizmetinin yerini almamalıdır; ancak okul riskleri görmezden de gelmemelidir. Okulun görevi ihtiyacı tespit etmek, çocuğu damgalamadan ilgili kuruma yönlendirmek ve eğitime etkisini izlemektir.

Çözüm yönü

Okul temelli beslenme ve materyal ihtiyacı taraması yapılmalı; Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü ile belediye sosyal hizmetlerine yönlendirme usulü yazılı hâle getirilmelidir. Okul dışı güvenli öğrenme alanı ile sosyal destek ve eğitim takibini birleştiren ortak çocuk ve aile destek planı birlikte uygulanmalıdır.

6.4. Aile-okul iletişimi ve kurumsal güven

Problem

Ailelerle iletişim çoğunlukla veli toplantısı, resmî çağrı veya devamsızlık sonrası uyarı biçiminde kurulmaktadır. Bu yöntem, çalışma ve bakım yükü bulunan veya okul kurumuna güveni zayıf ailelere ulaşmakta yetersiz kalabilir.

Kanıt

Saha çalışmalarında, resmî veli toplantılarıyla sınırlı iletişimin ailelere düzenli biçimde ulaşmak için yeterli olmadığı gözlemlenmiştir. Ev ziyaretleri, mahalle temelli temaslar ve erişilebilir görüşme yöntemleri kullanıldığında ailelerle daha sürdürülebilir ilişki kurulabildiği görülmüştür.

Neden önemli?

Aileyle düzenli ilişki kurulmadığında devamsızlığın nedeni geç öğrenilir; kayıt, sağlık, zorbalık veya temel ihtiyaç sorunları çözümsüz kalır. Aile yalnızca sorun çıktığında aranan taraf hâline gelir.

Politika anlamı

Aile katılımı, “aileyi bilinçlendirme” ile sınırlı olmamalıdır. Okul da iletişim biçimini, saatini, dilini ve erişim kanalını ailelerin koşullarına göre uyarlamalıdır.

Çözüm yönü

Çok kanallı bir aile iletişim planı kurulmalı; mahalle temelli eğitim arabulucusu veya mentör bu planın uygulamasını desteklemelidir. Görüşmeler ailelerin erişebileceği saatlerde yapılmalı, evde öğrenme için kısa ve uygulanabilir etkinlikler sunulmalı ve ailelerin hizmetin tasarımı ve değerlendirilmesine katılması sağlanmalıdır.

6.5. Okul iklimi, ayrımcılık ve düşük beklenti

Problem

Çocuğun okulda kendini ait ve güvende hissetmemesi, düzenli devamı ve öğrenmeye katılımı azaltabilir. Akran zorbalığı, düşük beklenti, damgalayıcı dil ve kültürel mesafe bu riski artırır.

Kanıt

Aile ziyareti ve okul görüşmelerinde akran zorbalığı devamsızlık nedeni olarak bildirilmiştir. Mentörlük raporlarında çekingenlik, içe kapanma, sınırlı güven ve kurallara uyum güçlüğü başlangıç döneminde sık görülmüştür. Düzenli güven ilişkisi kurulduğunda katılımın arttığı gözlenmiştir.

Neden önemli?

Çocuk okulda başarısız olacağını veya dışlanacağını düşünürse devamsızlık yalnızca lojistik sorun olmaktan çıkar ve aidiyet sorununa dönüşür. Düşük beklenti, çocuğun becerilerinin görünür olmasını engeller.

Politika anlamı

Kapsayıcılık, Roman kültürü hakkında tek seferlik farkındalık eğitimiyle sınırlı tutulmamalıdır. Okul iklimi; öğrenci geri bildirim, zorbalık kayıtları, disiplin uygulamaları, veli deneyimi ve öğretmen beklentileri üzerinden izlenmelidir.

Çözüm yönü

Ayrımcılıkla mücadele ve kapsayıcı okul iklimi eğitimi, akran zorbalığına karşı açık müdahale usulü ve çocuğun görüşünü alan sınıf etkinlikleri birlikte yürütülmelidir. Spor, sanat ve kültür etkinlikleriyle okul aidiyeti desteklenmeli; öğretmen ve yöneticilere somut durumlara dayalı danışmanlık sağlanmalıdır.

6.6. Rehberlik, psikososyal destek ve çocuk koruma

Problem

Bazı çocukların yaşadığı şiddet, travma, aile ayrılığı, zorbalık ve yoğun stres eğitim başarısının ötesinde çocuk koruma ve psikososyal destek gerektirmektedir. Mentörler riski fark edebilmekte; fakat standart bildirim ve yönlendirme akışı bulunmadığında sorumluluk kişisel çabaya bağlı kalmaktadır.

Kanıt

Mentörlük raporlarında şiddete maruz kalma veya tanıklık, içe kapanma, güven sorunu, öfke düzenleme güçlüğü ve aile üyelerinin yokluğu gibi çocuk koruma ve psikososyal destek gerektiren riskler bildirilmiştir.

Neden önemli?

Psikososyal riskler erken fark edilmediğinde devamsızlık, davranış sorunu ve öğrenme kaybı derinleşebilir. Çocuğun güvenliğiyle ilgili bildirimler eğitim desteğiyle ikame edilemez.

Politika anlamı

Mentör veya öğretmen tanı koymamalıdır. Görevi, gözlemi standart ve tarafsız biçimde kaydetmek, okul rehberlik servisine ve gerekli durumda yetkili çocuk koruma mekanizmasına zamanında yönlendirmektir.

Çözüm yönü

Çocuk koruma ve güvenlik protokolü ile travma duyarlı yaklaşım eğitimi oluşturulmalı; okul rehberlik servisi, Rehberlik ve Araştırma Merkezi, sağlık ve sosyal hizmet birimleri arasındaki yönlendirme haritası açıkça tanımlanmalıdır. Acil ve acil olmayan durumlar için farklı işlem süreleri belirlenmeli ve yönlendirme sonucu izlenmelidir.

6.7. Öğretmen ve okul kapasitesi

Problem

Sınıf öğretmeni ve okul yöneticisi, devamsızlık, dil gelişimi, aile iletişimi, zorbalık ve psikososyal riski aynı anda yönetmek zorunda kalabilmektedir. Kültürel duyarlılık ve kurumlar arası yönlendirme konusunda destek sınırlıdır.

Kanıt

Okul görüşmelerinde psikososyal destek, kültürel farkındalık, konuşma-dil desteği ve mentör-rehber öğretmen iletişimi ihtiyacı belirtilmiştir.

Neden önemli?

Öğretmenin çocuğu desteklemek için doğru araca ve yönlendirme kanalına sahip olmaması, sorunu “aile ilgisizliği” veya “öğrenci isteksizliği” biçiminde yorumlamasına yol açabilir.

Politika anlamı

Hizmet içi eğitim teorik kültür bilgisinden çok somut durum, iletişim, zorbalık, devamsızlık ve yönlendirme becerilerine odaklanmalıdır.

Çözüm yönü

Öğretmenler için kısa ve uygulamalı eğitim modülleri, okul yöneticileri için kurumlar arası eşgüdüm rehberi ve rehberlik personeli ile mentörler için ortak çalışma standardı hazırlanmalıdır. Sınıf içinde kapsayıcı öğrenmeyi güçlendiren ve düşük beklentiyle mücadele eden araçlar uygulamaya eklenmelidir.

7. Oyuncak Kütüphanesi ve Mentörlük Verilerinin Politika Anlamı

7.1. Modelin güçlü yönü: erişilebilir ve ilişki temelli hizmet

Oyuncak Kütüphanesi, okulun resmî ortamına girmekte zorlanan ailelerle kolay ve güven temelli temas kurulmasına imkân vermiştir. Çocuklar için oyun, öğrenme ve güven alanı; aileler için danışma ve yönlendirme noktası; okul için mahalleyle bağlantı kanalı işlevi görmüştür.

Model; erken öğrenme ve okul hazırlığını, okul sonrası desteğini, mentör görüşmelerini, aile katılımını, devamsızlık nedenlerinin anlaşılmasını, temel ihtiyaç yönlendirmesini ve çocukların hak farkındalığını aynı noktada buluşturmuştur.

7.2. Mentörlüğün politika değeri

Mentörlük raporları, çocuklarla düzenli ve güvene dayalı iletişim kurulduğunda çocukların kendilerini daha rahat ifade ettiğini, etkinliklere daha istekli katıldığını, görüş bildirme ve seçim yapma konusunda daha özgüvenli davrandığını göstermektedir. Çocukların küçük sorumluluklar üstlenme, yardım isteme, paylaşma, sıra bekleme ve akranlarıyla iş birliği kurma davranışlarında olumlu gelişmeler gözlenmiştir.

Okul öncesi gruplarda oyun temelli dil ve kavram çalışmaları, ince motor becerileri, öz bakım ve duygu ifadesi öne çıkarken; birinci sınıf gruplarında okuma-yazma, temel matematik, okul aidiyeti ve düzenli katılım desteklenmiştir. Mentörlük, çocukların güçlü yönlerini görünür kılan, katılımını artıran ve okul, aile ile Oyuncak Kütüphanesi arasında süreklilik sağlayan bir destek işlevi üstlenmiştir.

7.3. Yaş grubuna göre iki ayrı paket

Okul öncesi paketi

Okul öncesi paketi; oyun temelli dil ve kavram gelişimini, renk, şekil, sayı, eşleştirme ve sınıflamayı, ince motor ve el-göz koordinasyonunu, öz bakım ve hijyeni, duygu tanıma ve ifadeyi, akran ilişkilerini, düzenli devamı, aileyle evde oyun ve kitap etkinliğini ve ilkokula geçiş hazırlığını kapsamalıdır.

Birinci sınıf paketi

Birinci sınıf paketi; okul uyumu ve aidiyeti, harf-ses ilişkisini, heceleme ve kısa metin okumayı, yazılı ifade ve temel matematiği, devamsızlık erken uyarısını, güvenli okul yaklaşımını, duygu düzenlemeyi, aile-öğretmen-mentör iletişimini ve ilkokullarda Yetiştirme Programı ile diğer Bakanlık desteklerine yönlendirmeyi kapsamalıdır.

8. Politika Seçenekleri

Ölçüt	Seçenek 1: Mevcut yaklaşımın sürdürülmesi	Seçenek 2: Tekil müdahale	Seçenek 3: Bütünleşik model
Tanım	Mevcut kayıt, devamsızlık bildirimi ve dönemsel sosyal desteklerin sürmesi	Oyuncak Kütüphanesi, mentörlük veya aile semineri gibi tek bir aracın yaygınlaştırılması	Okul öncesi erişim, mentörlük, aile iletişimi, erken uyarı, rehberlik ve veri sisteminin birlikte uygulanması
Eğitim hakkına etkisi	Sınırlı	Orta	Yüksek
Eşitlik etkisi	Düşük	Orta	Yüksek
Devamsızlığın çoklu nedenlerine cevap	Zayıf	Kısmi	Güçlü
Uygulanabilirlik	Yüksek, çünkü değişiklik gerektirmez	Orta-yüksek	Orta; koordinasyon ve protokol gerektirir
İlk maliyet	Düşük	Orta	Orta-yüksek
Uzun vadeli sürdürülebilirlik	Düşük	Orta	Kamu bütçesine bağlanırsa yüksek
Veri ve izleme	Parçalı	Müdahale bazlı	Ortak gösterge seti
Temel risk	Sorunun sürmesi	Hizmet parçalanması	Kurumlar arası görev belirsizliği

8.1. Seçenek 1: Mevcut yaklaşımın sürdürülmesi

Bu seçenek idari açıdan en kolaydır; ancak kayıt ile devam arasındaki boşluğu, aileye erişim sorununu ve psikososyal riskleri çözmez. Çocuk ancak devamsızlık belirlenildiğinde görünür hâle gelir.

8.2. Seçenek 2: Sınırlı veya tekil müdahale

Oyuncak Kütüphanesi, aile semineri veya mentörlük tek başına değerli olabilir. Ancak okul verisine bağlanmadığında devam riski izlenemez; rehberlik ve sosyal hizmete bağlanmadığında risk yönlendirilemez; ortak veri sistemi olmadığında etki gösterilemez.

8.3. Seçenek 3: Bütünleşik Erken Eğitim Destek Modeli

Bu seçenek başlangıçta daha fazla eşgüdüm gerektirir; ancak kanıtın gösterdiği çok boyutlu soruna en uygun cevaptır. Model mevcut Millî Eğitim Bakanlığı araçlarını ve Roman Vatandaşlara Yönelik Strateji Belgesi'ndeki öğrenme atölyesi, aile bilgilendirmesi, yaz ana sınıfı, devamsızlık araştırması ve temel beceri desteği eylemlerini yerel bir uygulama zincirinde birleştirir.

Tercih edilen seçenek üçüncü seçenektir. İlk 12 aylık deneme uygulaması ortak başlangıç ölçümü, düzenli izleme ve bağımsız değerlendirmeye yürütülmelidir. İzleyen 36 aylık aşamalı yaygınlaştırma kararı, çocukların düzenli devamı, aile teması, yönlendirmeye erişim ve erken öğrenme göstergelerindeki değişime göre verilmelidir.

9. Tercih Edilen Yaklaşım: Bütünleşik Erken Eğitim Destek Modeli

9.1. Modelin amacı

Bütünleşik Erken Eğitim Destek Modelinin amacı, Roman çocukların okul öncesi eğitime ve birinci sınıfa düzenli katılımını artırmak; erken öğrenme, okul uyumu, aile katılımı ve çocukların iyi olma hâlini birlikte desteklemektir.

Model, Edirne'de 2023-2026 döneminde yürütülen saha uygulamasının deneyimlerinden hareketle geliştirilmiş ve okul öncesi eğitimden birinci sınıfa geçiş dönemine odaklanmıştır. Modelin dayandığı bileşenler; Oyuncak Kütüphanesinde, Çavuşbey, Menzilahırm, Yıldırım, Umurbey ve Yeniimaret mahallelerinde yürütülen çalışmalar ile okul, aile ve mahalle düzeyindeki mentörlük faaliyetleri, aile ziyaretleri, ebeveyn buluşmaları, devamsızlık takibi ve ilgili hizmetlere yönlendirme çalışmaları kapsamında uygulanmıştır. Her eğitim döneminde 40 okul öncesi ve 40 birinci sınıf öğrencisi olmak üzere 80 benzersiz çocukla yürütülen çalışmalar, çocukların eğitim ihtiyaçlarının yalnızca sınıf içi akademik destekle karşılanamayacağını; okul devamı, aile iletişimi, okul uyumu, erken öğrenme ve sosyal-duygusal desteğin birlikte ele alınması gerektiğini göstermiştir.

Modelin yöntemi, okul öncesi veya birinci sınıf düzeyinde devam, uyum ya da öğrenme desteğine ihtiyaç duyan çocukların erken dönemde belirlenmesiyle başlar. Çocuğun durumu; okul devam kayıtları, öğretmen gözlemleri, mentör görüşmeleri ve aileyle kurulan iletişim aracılığıyla birlikte değerlendirilir. İhtiyaca göre çocuk yaş grubuna uygun mentörlük ve öğrenme

etkinliklerine yönlendirilir, aileyle düzenli iletişim kurulur ve okul ile aile arasında ortak bir takip süreci yürütülür. Oyuncak Kütüphanesi ve Öğrenme Atölyesi; okul öncesi çocuklar için oyun temelli dil, kavram, ince motor ve okul hazırlığı çalışmalarının, birinci sınıf öğrencileri için ise okuma-yazma, temel matematik, okul uyumu ve okul sonrası desteğin sunulduğu erişilebilir uygulama alanları olarak yapılandırılır. Devamsızlık, zorbalık, temel ihtiyaç veya psikososyal destek gerektiren bir durum görüldüğünde çocuk ve aile ilgili kamu hizmetlerine yönlendirilir.

Bütünleşik Erken Eğitim Destek Modeli, Edirne’de uygulanan bu bileşenlerin ortak görevler, izleme göstergeleri ve yönlendirme süreçleri altında tek bir uygulama zincirinde birleştirilmesine yönelik politika önerisidir. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, öğrencinin okulda hangi eğitim yaklaşımıyla ve hangi bilgi, beceri ve değerler doğrultusunda destekleneceğini belirleyen ulusal öğretim programı çerçevesidir. Bütünleşik Erken Eğitim Destek Modeli ise çocuğun bu eğitime erişmesini, düzenli devam etmesini, okul öncesinden birinci sınıfa geçişini, okul uyumunu ve ihtiyaç duyduğu tamamlayıcı desteği almasını sağlayan yerel uygulama düzenidir. Bu nedenle yeni bir öğretim programı değil, Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinin bütüncül gelişim, fırsat eşitliği, farklılaştırılmış destek ve okul temelli planlama ilkelerinin devamsızlık veya uyum riski yaşayan çocuklar açısından uygulanmasını kolaylaştıran tamamlayıcı bir destek modelidir.

Önerilen 12 aylık deneme uygulaması; çocukların düzenli devamı, öğrenmeye katılımı, okul uyumu, aileyle kurulan iletişim ve yönlendirme sonuçları üzerinden izlenmeli ve uygulama sonunda bağımsız değerlendirmeye tabi tutulmalıdır.

9.2. Hedef grup

Deneme uygulaması; okul öncesi çağda olup kayıt yaptıramayan, kayıtlı olduğu hâlde başlamayan veya düzensiz devam eden çocukları; birinci sınıfta devamsızlık veya uyum riski görülen öğrencileri; bu çocukların ebeveynleri ve bakım verenlerini; sınıf öğretmenlerini, okul yöneticilerini, rehberlik personelinin ve yerel mentörleri kapsamalıdır.

9.3. Uygulama bileşenleri

- Erişim ve geçiş:** kayıt rehberliği, uyum haftası, yaz eğitimi ve ilk 90 gün takip planı.
- Öğrenme Atölyesi:** okul bağlantılı Oyuncak Kütüphanesi, erken öğrenme ve okul sonrası destek.
- Mentörlük:** okul öncesi ve birinci sınıf için ayrı içerik ve görev standardı.
- Erken uyarı:** devam verisi, öğretmen gözlemi ve aile temasını birleştiren risk sistemi.
- Aile-okul arabuluculuğu:** düzenli ve çok kanallı iletişim, ev ziyareti ve aile öğrenme desteği.
- Psikososyal ve çocuk koruma yönlendirmesi:** standart gözlem, yetkili birime yönlendirme ve sonuç takibi.
- Öğretmen kapasitesi:** kapsayıcı okul iklimi, zorbalık, aile iletişimi ve travma duyarlı yaklaşım.
- İzleme ve değerlendirme:** ortak göstergeler ile düzenli ara ve son değerlendirme.

9.4. Yönetim yapısı ve görev sınırları

Politika sahibi ve ana sorumlu: Millî Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü. Okul öncesi erişim, ilkokula geçiş, yaz eğitimi ve temel eğitim desteğinin resmî eğitim sistemi içindeki çerçevesi bu birim tarafından belirlenmelidir.

Yerel yürütme ve hesap verme: Edirne İl Millî Eğitim Müdürlüğü ve ilgili okul müdürlükleri. Okula kayıt, devam, öğretmen gözlemi, okul rehberliği ve okul içi uygulama kararları kamu makamlarının sorumluluğunda kalmalıdır.

Rehberlik ve psikososyal eşgüdüm: Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Edirne Rehberlik ve Araştırma Merkezi ve okul rehberlik servisleri. Mentörler psikolojik danışma, klinik değerlendirme veya şiddet iddiasını araştırma görevi üstlenmemelidir.

Çocuk koruma ve sosyal hizmet yönlendirmesi: Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü ile ilgili sosyal hizmet merkezleri. Korunma ihtiyacı veya şiddet şüphesi, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ve ilgili usuller çerçevesinde yetkili birimlere aktarılmalıdır.

Yerel yönetim desteği: Edirne Belediyesi; mekân, bakım-onarım, araç-gereç, ulaşım, sosyal destek, aile hizmetleri ve yerel eşgüdüm bakımından katkı sunabilir. Belediye, Millî Eğitim Bakanlığının resmî okul öncesi eğitim yetkisinin yerine geçmemelidir.

Saha ve topluluk bilgisi: Roman Gençlik Derneği; aileye erişim, mentörlük, atölye etkinlikleri, saha geri bildirimi ve uygulama izleme konularında protokolle belirlenmiş görevler üstlenebilir.

Üniversite iş birliği: Eğitim fakültesi öğrencileri ve ilgili akademik birimler, 2026–2030 Eylem Planının öğrenme atölyelerine ilişkin yaklaşımı doğrultusunda gönüllü eğitim desteği, eğitim ve bağımsız değerlendirme sağlayabilir.

10. Hukukî ve Kurumsal Dayanaklar

Bu bölümde kaynakların hukukî ağırlıkları birbirinden ayrılmıştır. Anayasa ve kanunlar bağlayıcı üst hukuk kurallarıdır. Yönetmelikler ve yönergeler bağlayıcı idarî uygulama kurallarıdır. Stratejik planlar, eylem planları ve öğretim programları kanun değildir; ancak Bakanlığın güncel hedef ve uygulama araçlarını gösteren güçlü idarî dayanaklardır.

10.1. Eşitlik, eğitim hakkı ve çocuğun korunması

Anayasanın 10. maddesi kanun önünde eşitliği düzenlemekte ve çocuklar için alınan özel tedbirlerin eşitlik ilkesine aykırı sayılamayacağını belirtmektedir. Bu hüküm, fiilî eşitsizlikleri azaltan ihtiyaç temelli desteklerin ayrıcalık değil eşitliğin gerçekleşmesi için alınan ölçülü tedbirler olarak kurulmasına imkân verir. Anayasanın 41. maddesi çocukların şiddet ve istismara karşı korunmasını; 42. maddesi ise eğitim hakkını ve maddi imkânlardan yoksun öğrenciler için destek araçlarını güvence altına almaktadır.

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 4. maddesi eğitim kurumlarının ayırım gözetilmeksizin herkese açık olmasını, 7 ve 8. maddeleri eğitim hakkı ile fırsat ve imkân eşitliğini, 16. maddesi okul-aile iş birliğini, 17. maddesi eğitimin evde ve çevrede de desteklenmesini düzenlemektedir. Aynı Kanunun 20. maddesi, okul öncesi eğitimin şartları elverişsiz çevrelerden ve ailelerden gelen çocuklar için ortak bir yetiştirme ortamı yaratma görevini açıkça tanımlamaktadır.

10.2. Devamsızlığın nedenini araştırma ve engelleri giderme yükümlülüğü

222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nun 52. maddesi çocuğun düzenli devamına ilişkin sorumlulukları, 53. maddesi ise okula devam etmeyen öğrencilerin devamsızlık nedenlerinin araştırılmasını ve devamı engelleyen maddi ve manevi sebeplerin giderilmesine çalışılmasını düzenlemektedir. Bu hüküm, politika belgesinin en güçlü hukukî dayanaklarından biridir. Devamsızlık politikası bu nedenle yalnızca veliye uyarı ve yaptırım gönderen bir sistem olarak değil; neden değerlendirmesi, aile teması, kurum yönlendirmesi ve sonuç takibi içeren bir destek düzeni olarak tasarlanmalıdır.

Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nin 18. maddesi, devamsızlığın günlük olarak e-Okul sistemine işlenmesini ve okul öncesi ile ilköğretimde belirli gün eşiklerinde veliye bildirim yapılmasını düzenlemektedir. Politika yeniliği yeni bir bildirim eşiği icat etmek değil, mevcut bildirimin ardından uygulanacak destek adımlarını açıklaştırmaktır.

10.3. Okul öncesine esnek erişim ve ilkokula geçiş

1739 sayılı Kanunun 20. maddesi okul öncesi eğitime dezavantajları azaltan bir işlev yüklemektedir. Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nin 82. maddesi; gezici öğretmen sınıfı, gezici sınıf, taşıma merkezi ana sınıfı, yaz eğitimi ve benzeri esnek saat ve zamanlı erişim biçimlerine imkân vermektedir. Bu araçlar, okul öncesinden yararlanamamış veya bir sonraki yıl ilkokula başlayacak çocuklar için Edirne'de kullanılabilir.

Aynı Yönetmeliğin 81. maddesi okul binalarının eğitim dışı zamanlarda belirli eğitim ve toplum hizmeti faaliyetleri için kullanılmasına, 83. maddesi ise şartları oluştuğunda çocuk kulüplerine imkân tanımaktadır. Oyuncak Kütüphanesi ve Öğrenme Atölyesi resmî okul öncesi kurumun yerine geçmemeli; okul sistemini tamamlayan, görevleri ve güvenlik kuralları protokolle belirlenmiş bir destek alanı olarak yapılandırılmalıdır.

10.4. Rehberlik, okul aidiyeti ve kurumlar arası iş birliği

Millî Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği, hizmetlerin gelişimsel, önleyici, bütüncül, kanıta dayalı ve paydaşların ortak sorumluluğunda yürütülmesini öngörmektedir. Yönetmelik okul öncesinde özgüven ve okula uyumu; ilkokulda okul aidiyeti, duygu ifadesi, arkadaşlık ve problem çözme için açık gelişim alanları olarak tanımlamaktadır.

Yönetmelik ayrıca il düzeyinde ihtiyaç analizi ve yerel hedef belirleme düzeni kurmakta; gerektiğinde sosyal hizmet, sağlık, yerel yönetim, üniversite ve sivil toplum temsilcilerinin il yürütme komisyonuna davet edilebilmesine imkân vermektedir. Edirne'de devamsızlık, zorbalık, okul aidiyeti ve aile-okul iletişimi bu mevcut mekanizma içinde yerel ihtiyaç alanı olarak ele alınmalıdır.

Mevzuatta "mentör" adıyla bir Millî Eğitim Bakanlığı kadrosu bulunmamaktadır. Bu nedenle mentörlük, protokole dayalı ve görev sınırları açık bir tamamlayıcı destek rolü olarak tanımlanmalıdır. Mentör aile iletişimini kolaylaştırabilir, devam takibine destek verebilir ve yetkili hizmetlere yönlendirme yapabilir; psikolojik danışma, klinik değerlendirme veya şiddet iddiasını araştırma görevi üstlenemez.

10.5. Çocuk koruma ve sosyal hizmet yönlendirmesi

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, çocuğun yüksek yararını, ayrımcılık yapılmamasını, çocuk ve ailesinin sürece katılımını ve kurumlar arası iş birliğini temel ilkeler arasında saymaktadır. Kanunun 6. maddesi eğitim kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarına korunma ihtiyacı olan çocuğu yetkili sosyal hizmet makamına bildirme yükümlülüğü getirmektedir.

Millî Eğitim Bakanlığının psikososyal koruma ve krize müdahale düzenlemeleri ile rehberlik hizmetleri etik kuralları; risk haritası, koruyucu ve önleyici çalışma, kurumlara yönlendirme, gizlilik ve çocuğun yüksek yararı ilkelerini desteklemektedir. Mentörler bir şüpheyi fark ettiklerinde çocuğu ayrıntılı biçimde sorgulamamalı; belirlenmiş sorumluya ve yetkili kuruma güvenli biçimde bildirim yapmalıdır.

10.6. Ayrımcılıkla mücadele ve hedefli destekler

6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu, etnik köken ve servet dâhil çeşitli temellerde ayrımcılığı yasaklamakta ve eğitim hizmetlerini bu yasağın kapsamına almaktadır. Görünüşte herkese aynı uygulanan bir kuralın belirli çocukları orantısız biçimde dışarıda bırakması dolaylı ayrımcılık riski yaratabilir. Bu nedenle veli görüşme saatleri, kayıt usulleri, okul içi yönlendirme, zorbalıkla mücadele ve desteklere erişim sonuçları eşitlik bakımından incelenmelidir.

İhtiyaç temelli destekler çocuğu etnik kimliği üzerinden kalıcı biçimde etiketlemek yerine, kayıt–devam riski, sosyoekonomik ihtiyaç, okul hizmet alanı ve gönüllü katılım ölçütlerine dayanmalıdır.

10.7. Güncel ulusal politika: Roman Vatandaşlara Yönelik Strateji Belgesi İkinci Aşama Eylem Planı 2026–2030

İkinci Aşama Eylem Planı, bu politika belgesinin en güçlü güncel idarî dayanağıdır. Plan; ilkökul çağındaki Roman çocuklara temel okuma-yazma ve matematik desteği verilmesini, Roman çocukların yoğun yaşadığı illerde yaz eğitimi ana sınıfları açılmasını, devamsızlık ve okul terk nedenlerinin araştırılmasını, ailelerle çalışmalar yürütülmesini ve Roman mahallelerinde öğrenme atölyeleri kurulmasını öngörmektedir. Yerel yönetim, üniversite ve sivil toplum iş birliği de uygulama yaklaşımının parçasıdır. Plan, 2026'da beş ilde beş öğrenme atölyesi ile iki ilde iki yaz eğitimi ana sınıfı açılmasını ve uygulamaların 2030'a kadar genişletilmesini hedeflemektedir. Edirne'nin mevcut saha deneyimi ve kurumsal birikimi, kentin bu uygulamalarda değerlendirmeye alınması için güçlü bir temel oluşturmaktadır.

10.8. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, 2024 Okul Öncesi Eğitim Programı ve Millî Eğitim Bakanlığı 2024–2028 Stratejik Planı

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, öğrencilerin zihinsel, sosyal, duygusal, fiziksel ve ahlaki gelişimini birlikte ele alan bütüncül eğitim yaklaşımına dayanmaktadır. Model; öğrencilerin bireysel ihtiyaç ve farklılıklarına göre desteklenmesini, farklılaştırılmış öğretimi, sosyal-duygusal öğrenmeyi, okul temelli planlamayı, okul dışı öğrenme deneyimlerini ve somut öğrenme kanıtlarına dayalı ölçme-değerlendirme süreçlerini öngörmektedir. Eğitim hakkının ve fırsat eşitliğinin güçlendirilmesi ile kimlik veya sosyoekonomik koşullar nedeniyle oluşabilecek dezavantajların azaltılması da modelin temel yaklaşımı içinde yer almaktadır.

Millî Eğitim Bakanlığı 2024–2028 Stratejik Planı eğitime erişim, fırsat eşitliği, mesleki gelişim ve izleme-değerlendirme yaklaşımını öne çıkarmaktadır. 2024 Okul Öncesi Eğitim Programı ise oyun temelli öğrenme, aile ve toplum katılımı, eşitlikçi ilişkiler, gelişimsel değerlendirme ve çocukların farklı ihtiyaçlarına göre desteklenmesini vurgulamaktadır.

Bütünleşik Erken Eğitim Destek Modeli; bu resmî çerçevelerin yerine yeni bir öğretim programı getirmemekte, bunların okul öncesi ve birinci sınıfta devamsızlık veya uyum riski yaşayan çocuklar açısından uygulanmasını desteklemektedir. Oyuncak Kütüphanesi, Öğrenme Atölyesi, mentörlük, aile–okul iletişimi ve erken uyarı düzeni; Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin bütüncül gelişim, farklılaştırılmış destek ve okul temelli planlama ilkeleriyle uyumlu biçimde yürütülmelidir.

10.9. Uluslararası çocuk hakları kaynağı

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ayrımcılık yasağını, çocuğun yüksek yararını, görüşünün alınmasını, şiddetten korunmasını, eğitim hakkını ve oyun hakkını birlikte ele almaktadır. Önerilen model, çocuğun yalnızca okula kaydını değil; güvenli, kapsayıcı ve katılımcı bir eğitim deneyimine ulaşmasını hedeflediği için Sözleşmenin bu bütüncül yaklaşımıyla uyumludur.

11. Öncelikli Politika Önerileri ve Uygulama Planı

Öneri 1 — Edirne'yi öğrenme atölyesi ve yaz eğitimi ana sınıfı uygulamalarında değerlendirmeye alın

Ana sorumlu: Millî Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü. **Yerel hazırlık:** Edirne İl Millî Eğitim Müdürlüğü. **İş birliği:** Edirne Belediyesi, Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü, üniversite ve Roman Gençlik Derneği.

Somut işlem

Edirne İl Millî Eğitim Müdürlüğü; mevcut Oyuncak Kütüphanesi deneyimini, okul ortaklıklarını, saha verisini, mekân ve insan kaynağını açıklayan bir uygulama dosyası hazırlamalıdır. Dosya, Edirne'nin Roman Vatandaşlara Yönelik Strateji Belgesi İkinci Aşama Eylem Planı kapsamındaki öğrenme atölyesi ve yaz eğitimi ana sınıfı uygulamalarında değerlendirmeye alınması talebiyle Temel Eğitim Genel Müdürlüğüne sunulmalıdır. Edirne deneyimi, ulusal eylemlere ek ve paralel bir proje olarak değil, eylem planının yerel ve ölçülebilir uygulaması olarak yapılandırılmalıdır.

Dayanak

- Roman Vatandaşlara Yönelik Strateji Belgesi İkinci Aşama Eylem Planı 2026–2030;
- 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu m. 17 ve 20;
- Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği m. 81–83.

Başarı göstergeleri

- Edirne uygulama dosyasının hazırlanması ve resmî başvurunun yapılması;
- atölye ve yaz eğitimi için okul, mekân, personel ve çocuk güvenliği hazırlıklarının tamamlanması;
- Bakanlık değerlendirme sonucunun yazılı olarak alınması.

Öneri 2 — 12 aylık deneme uygulaması ve ardından 36 aylık aşamalı yaygınlaştırmayı içeren Bütünleşik Erken Eğitim Destek Modelini başlatın

Ana sorumlu: Millî Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü. **Yerel yürütücü:** Edirne İl Millî Eğitim Müdürlüğü ve ilgili okul müdürlükleri.

Somut işlem

Okul öncesi erişim, ilkokula geçiş, Öğrenme Atölyesi, mentörlük, devamsızlık takibi, aile-okul iş birliği, rehberlik, sosyal hizmet yönlendirmesi ve izleme tek bir uygulama belgesinde birleştirilmelidir. İlk 12 ay sınırlı deneme ve ölçme dönemi; izleyen 36 ay ise sonuçlara bağlı iyileştirme ve aşamalı yaygınlaştırma dönemi olmalıdır.

Önerilen takvim

- **0–3. ay:** görev dağılımı, okul ve mahalle seçimi, başlangıç kayıtlarının hazırlanması, başlangıç ölçümü ve çocuk güvenliği düzeninin oluşturulması;
- **4–12. ay:** ilk uygulama dönemi, altıncı ve on ikinci ay değerlendirmeleri;
- **13–30. ay:** değerlendirme bulgularına göre iyileştirilmiş uygulama ve kontrollü genişletme;
- **31–48. ay:** aşamalı yaygınlaştırma, bağımsız son değerlendirme, maliyet çalışması ve başka yerlere aktarım kararı.

Asgari başarı göstergeleri

- uygulama kapsamındaki her çocuk için gerekli ve doğru başlangıç bilgilerinin tamamlanması;
- görev, yönlendirme ve bilgi paylaşım sınırlarının yazılı hâle getirilmesi;
- altıncı, on ikinci, yirmi dördüncü, otuz altıncı ve kırk sekizinci ay raporlarının hazırlanması;
- uygulama kılavuzu ve maliyet çalışmasının tamamlanması.

Öneri 3 — Devamsızlık bildirimini neden araştırması ve destek sürecine dönüştürün

Ana sorumlu: Temel Eğitim Genel Müdürlüğü ve Edirne İl Millî Eğitim Müdürlüğü. **Okul düzeyi sorumluluk:** okul müdürlüğü, sınıf öğretmeni ve rehberlik servisi.

Somut işlem

Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nin 18. maddesinde yer alan günlük kayıt ve veli bildirimlerinin ardından uygulanacak destek adımları yazılı hâle getirilmelidir. 222 sayılı Kanunun 53. maddesine uygun olarak süreç yalnızca uyarıyla bitmemeli; devamsızlığın nedeni araştırılmalı ve devamı engelleyen koşulların giderilmesi için ilgili kurumlar devreye sokulmalıdır.

Kayıtlı olduğu hâlde eğitime başlamama, ilk 30 günde düzensiz devam, art arda veya belirli günlerde tekrarlanan devamsızlık, sık geç kalma, öğretmenin katılım ya da iyi olma hâlinde belirgin değişim gözlemlemesi ve aileye ulaşılamaması erken uyarı işaretleri olarak birlikte değerlendirilmelidir.

Destek akışı

1. günlük kaydın gözden geçirilmesi;
2. veliye erişilebilir bir yöntemle bildirim;
3. nedenin kısa ve damgalamayan bir değerlendirmeyle belirlenmesi;
4. gerektiğinde okul yönetiminin kararı ve görevli personelle ev ziyareti;
5. rehberlik, sağlık, sosyal hizmet veya çocuk koruma birimine yönlendirme;

6. çocuğun okula dönüşünün ve devamının izlenmesi.

Dayanak

- 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu m. 52-53;
- Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği m. 18;
- Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği.

Göstergeler

- ilk devamsızlık bildirimi ile aile teması arasındaki süre;
- nedeni değerlendirilen çocuk oranı;
- yönlendirme yapılan ve sonucu izlenen çocuk oranı;
- aylık yüksek devamsızlık yaşayan çocuk sayısındaki değişim;
- kayıtlı olduğu hâlde hiç başlamayan okul öncesi çocuk sayısı;
- ilk 30 gün düzenli devam oranı.

Öneri 4 — Öğrenme Atölyesi ve mentörlük için hukukî ve meslekî sınırları açık bir uygulama standardı oluşturun

Ana sorumlu: Temel Eğitim Genel Müdürlüğü. **Rehberlik desteği:** Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü.

Yerel uygulama: Edirne İl Millî Eğitim Müdürlüğü ve yazılı iş birliği belgesiyle belirlenen ortaklar.

Somut işlem

Öğrenme Atölyesi örgün okulun alternatifi değil; okula erişimi, düzenli devamı, oyun temelli öğrenmeyi ve temel beceri desteğini güçlendiren tamamlayıcı bir alan olarak tanımlanmalıdır. Okul öncesi ve birinci sınıf için ayrı içerik hazırlanmalıdır.

Mentörün görevi çocukla güvene dayalı iletişim kurmak, atölye ve öğrenme etkinliklerini yürütmek, devam takibine ve aile iletişimine destek vermek, gözlemi tarafsız biçimde kaydetmek ve yetkili okul, rehberlik veya sosyal hizmet birimine yönlendirmeyi kolaylaştırmakla sınırlandırılmalıdır.

Mentör psikolojik danışma yapmamalı, klinik veya zekâ değerlendirmesi uygulamamalı, aile hakkında resmî karar vermemeli ve şiddet iddiasını sorgulamamalıdır.

Asgari eğitim içeriği

Eğitim; çocuk hakları, çocuk güvenliği ve bildirim yükümlülüğü, çocuk katılımı, travma duyarlı iletişim, ayrımcılıkla mücadele, erken çocukluk gelişimi, oyun temelli öğrenme, erken okuryazarlık, temel matematik, devamsızlık takibine destek, aile iletişimi ve görev sınırlarını kapsamalıdır.

Dayanak

- 1739 sayılı Kanun m. 17 ve 20;
- Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği;
- 2024 Okul Öncesi Eğitim Programı;
- 2026-2030 Eylem Planındaki öğrenme atölyeleri.

Göstergeler

- eğitim ve değerlendirmeyi tamamlayan mentör oranı;
- planlanan ve gerçekleşen etkinlik sayısı ile düzenli çocuk katılımı;
- ilkokullarda Yetiştirme Programına, rehberlik hizmetine veya sosyal hizmete yönlendirilen çocukların izlenmesi;
- çocukların etkinlik seçme ve görüş bildirme düzeyi;

Öneri 5 — Aile-okul iş birliği, rehberlik ve çocuk koruma yönlendirmesini mevcut kamu mekanizmaları içinde kurumsallaştırın

Ana sorumlu: Edirne İl Millî Eğitim Müdürlüğü ve okul müdürlükleri. **İş birliği:** Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü, sosyal hizmet merkezleri, belediye ve Roman Gençlik Derneği.

Somut işlem

Her yüksek riskli çocuk için erişilebilir bir aile iletişim planı hazırlanmalıdır. İletişim yalnızca resmî çağrı veya veli toplantısıyla sınırlandırılmamalı; uygun saat, telefon, okul görüşmesi, mahalle teması ve gerektiğinde görevleri belirlenmiş ev ziyareti seçenekleri birlikte kullanılmalıdır.

Edirne Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri İl Yürütme Komisyonu; devamsızlık, okul aidiyeti, zorbalık ve aile-okul iletişimini yerel ihtiyaç alanı olarak değerlendirmeli, ilgili kurum ve sivil toplum temsilcilerini gerektiğinde toplantıya davet etmelidir.

Acil güvenlik riski, fiziksel veya cinsel şiddet şüphesi ve ciddi ihmal durumunda süreç mentörün kişisel değerlendirmesine bırakılmamalı; belirlenen sorumlu kişi üzerinden yetkili çocuk koruma ve sosyal hizmet makamına bildirim yapılmalıdır.

Dayanak

- 1739 sayılı Kanun m. 16;
- Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği;
- 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu m. 4-6;
- Okul-Aile Birliği Yönetmeliği;
- Sosyal Hizmet Merkezleri Yönetmeliği.

Göstergeler

- yüksek riskli çocuklar için düzenli ve kayda alınmış aile teması;
- aileyle birlikte hazırlanan devam planı sayısı;
- yönlendirme yapılan çocuklarda hizmete erişim ve takip sonucu;
- okul aidiyeti ve güvenlik geri bildirimi;
- çocuk koruma bildirimlerinin usule uygun yürütülmesi.

12. İzleme ve Değerlendirme

12.1. Önerilen gösterge seti

Sonuç alanı	Başlangıç göstergesi	Süreç göstergesi	Sonuç göstergesi	Veri kaynağı	Sıklık
Okul öncesi erişim	Kayıtlı çocuk ve fiilen başlayan çocuk	Aile teması ve uyum faaliyeti	İlk 30 gün düzenli devam	e-Okul ve uygulama kayıtları	Aylık
Birinci sınıf devamı	Aylık devamsızlık günü	Bildirimden aile temasına süre	Yüksek devamsızlık yaşayan öğrenci sayısı	e-Okul ve okul kaydı	Aylık
Okul hazırlığı	Yaşa uygun başlangıç gözlemi	Atölye katılımı	Dil, kavram, ince motor ve öz bakım ilerlemesi	Standart gözlem formu	3 aylık
Temel beceriler	Okuma ve yazma ile matematik başlangıç düzeyi	Mentörlük ve ilkokullarda Yetiştirme Programına katılım	Beceri kazanım düzeyi	Öğretmen ölçümü	Dönemlik
Aile katılımı	Düzenli temas kurulan aile	Görüşme ve ev ziyareti	Devam planına katılım ve memnuniyet	İletişim kaydı + anket	Aylık ve altı aylık
Okul iklimi	Aidiyet ve zorbalık başlangıcı	Sosyal etkinlik ve destek müdahalesi	Aidiyet artışı, zorbalık bildirimi sonucu	Öğrenci geri bildirimi	6 aylık
Psikososyal destek	Açık risk durumu	Yönlendirme süresi	Hizmete erişen çocuk ve sonuçlandırılan yönlendirme	Rehberlik-destek ve yönlendirme kaydı	Aylık
Uygulama kalitesi	Eğitim almış personel	Mesleki izleme, danışmanlık ve toplantı	Standartta uygunluk	Denetim formu	3 aylık

12.2. Başlangıç ölçümü

Deneme uygulamasının ilk üç ayında okul öncesi kayıt ve fiili katılım, birinci sınıf devamsızlığı, düzenli aile teması, Oyuncak Kütüphanesi katılımı, erken öğrenme ve yönlendirme göstergeleri için ortak başlangıç ölçümü yapılmalıdır. Bu ölçüm, Millî Eğitim Bakanlığı kayıtları ile uygulama kayıtlarını bir araya getirmeli ve sonraki dönem sonuçlarının karşılaştırılacağı temel çerçeveyi oluşturmalıdır.

12.3. Çocuk ve aile katılımı

İzleme sistemi yalnızca yetişkin gözlemine dayanmamalıdır. Yaşa uygun yöntemlerle çocuklara atölyede neyi sevdikleri, kendilerini güvende hissedip hissetmedikleri, etkinlik seçiminde söz sahibi olup olmadıkları, okulda dışlanma veya zorbalık yaşayıp yaşamadıkları ve yardım isteyebilecekleri kişiyi bilip bilmedikleri sorulmalıdır.

Aileler de hizmet saatleri, iletişim biçimi ve uygulama sorunları hakkında düzenli geri bildirim vermelidir.

13. Riskler ve Azaltıcı Önlemler

Risk	Olası sonuç	Azaltıcı önlem
Mentör rolünün belirsizliği	Yetki aşımı ve yanlış yönlendirme	Yazılı görev tanımı, eğitim, mesleki izleme, danışmanlık ve yönlendirme protokolü
Projenin okula paralel sistem olması	Öğretmenle kopukluk ve sürdürülemezlik	Okul müdürlüğü ve İl Millî Eğitim Müdürlüğü liderliği; atölyenin tamamlayıcı rolünün açık tanımı
Ailelere ulaşılamaması	Devamsızlık nedeninin çözülmemesi	Çok kanallı iletişim, uygun saat, mahalle teması

Risk	Olası sonuç	Azaltıcı önlem
Çocuk koruma riskinin mentör üzerinde kalması	Gecikmiş veya hatalı müdahale	ve güven ilişkisi Acil yönlendirme akışı, okul yönetimi ve yetkili kurum sorumluluğu
Fon sona erince hizmetin durması	Kazanımların kaybı	İlk yıldan itibaren kamu bütçesi ve personel planı; dış kaynak sağlayan kurumun temel kamu hizmetinin yerine geçmemesi
Tek tip modelin başka ile taşınması	Yerel ihtiyaca uyumsuzluk	Yerel ihtiyaç analizi ve uyarlama kılavuzu
Aşırı hedef ve iş yükü	Uygulama kalitesinin düşmesi	Sınırlı deneme uygulaması kapsamı, görev paylaşımı ve aşamalı yaygınlaştırma

14. Finansman ve Sürdürülebilirlik

Modelin kesin bütçesi; hedef çocuk ve okul sayısı, mevcut mekân, personel statüsü, hizmet sıklığı ve Bakanlık tarafından seçilecek uygulama biçimi belirlenmeden hesaplanamaz. Bütçe planı; İl Millî Eğitim Müdürlüğü ve okul düzeyi eşgüdümü, mentörlük, Öğrenme Atölyesi mekânı ve güvenliği, yaz eğitimi ve temel beceri desteği, aile iletişimi, rehberlik ve sosyal hizmet yönlendirmesi, bağımsız değerlendirme, ulaşım ve erişilebilirlik başlıklarını kapsamalıdır.

5393 sayılı Belediye Kanunu çerçevesinde belediye; mekân, bakım-onarım, araç-gereç, ulaşım, sosyal destek ve ortak hizmet bakımından katkı sunabilir. Buna karşılık resmî okul öncesi eğitimin finansmanı ve eğitimsel denetimi Millî Eğitim Bakanlığının yetki ve mevzuatı içinde kalmalıdır. Öğrenme Atölyesi belediyenin bağımsız resmî anaokulu gibi konumlandırılmamalıdır.

Sürdürülebilirlik için Millî Eğitim Bakanlığı, İl Millî Eğitim Müdürlüğü ve mevzuata uygun yerel yönetim katkısının ilk yıldan itibaren planlanması gereklidir. Zorunlu ve sürekli kamu hizmetinin geçici dış kaynaklara bağlı kalmaması temel ilkedir.

Roman Vatandaşlara Yönelik Strateji Belgesi İkinci Aşama Eylem Planındaki öğrenme atölyesi, aile çalışması, temel beceri desteği ve yaz eğitimi ana sınıfı hedefleri ana kamu politikası ve bütçe çerçevesi olarak kullanılmalıdır. Edirne uygulaması bu eylemlere paralel yeni bir yapı değil, eylemlerin yerel düzeyde birbiriyle bağlantılı uygulanması olarak tasarlanmalıdır.

Maliyet değerlendirmesi yalnızca toplam harcamayı değil; düzenli devamı güçlenen çocuk, aile teması ve yönlendirme desteği alan çocuk, Öğrenme Atölyesine düzenli katılan çocuk ve ilgili hizmetlere erişim sağlayan çocuk başına maliyeti de incelemelidir. Öğretmen ve mentör eğitiminin maliyeti ile kayıtlı olduğu hâlde başlama ve yüksek devamsızlık göstergelerindeki değişim birlikte değerlendirilmelidir.

15. Sonuç ve Millî Eğitim Bakanlığına Çağrı

Edirne saha verileri Roman çocukların eğitimde karşılaştığı güçlüklerin tek bir nedeni veya tek bir çözümü olmadığını göstermektedir. Kayıt yaptırmak, çocuğun düzenli devam ettiğini; düzenli devam etmek, kendini güvende ve ait hissettiğini; okulda bulunmak ise gerekli öğrenme ve psikososyal desteğe ulaştığını garanti etmemektedir.

Saha uygulaması üç önemli ders üretmiştir. İlk olarak, Oyuncak Kütüphanesi, mentörlük ve ev ziyaretleri yoluyla çocuğa erken ve düzenli ulaşmak ve ailelerle güven temelli temas kurmak mümkündür. İkinci olarak, Nisan-Haziran raporlarında bildirilen güven, katılım, öz yeterlilik ve hak dilindeki ilerleme, olumlu değişimin ilişki ve süreklilik gerektirdiğine işaret etmektedir. Son olarak, devamsızlık, öğrenme, aile iletişimi, sosyal destek ve çocuk koruma çalışmaları kurumlar arasında eşgüdüm içinde yürütülmediğinde kişisel çabalar sistemli hizmetin yerini almakta; yerel çözüm kamu sistemine bağlanmadığında sürdürülebilirlik zayıflamaktadır.

Millî Eğitim Bakanlığı için ihtiyaç yeni bir proje listesi değil, mevcut araçların bir uygulama zincirine dönüştürülmesidir. Roman Vatandaşlara Yönelik Strateji Belgesi İkinci Aşama Eylem Planı; devamsızlık nedenlerinin araştırılması, aile bilgilendirmesi, öğrenme atölyeleri, yaz ana sınıfları ve temel beceri desteği için güncel bir politika zemini sağlamaktadır. Edirne'deki deneyim bu eylemleri somut, çocuk odaklı ve ölçülebilir bir deneme uygulamasında birleştirmek için hazır bir yerel uygulama alanı sunmaktadır.

Roman Gençlik Derneği, Millî Eğitim Bakanlığını Haziran 2026 sonrasında şu kararı almaya çağırmaktadır:

Temel Eğitim Genel Müdürlüğü liderliğinde, Edirne İl Millî Eğitim Müdürlüğü ve ilgili yerel paydaşlarla birlikte 12 aylık sınırlı deneme uygulaması başlatılsın; ilk üç ayda ortak protokol, başlangıç ölçümü ve izleme düzeni kurulsun; on ikinci ayda bağımsız değerlendirme yapılsın ve yalnızca olumlu sonuç alınması hâlinde 2027-2030 döneminde 36 aylık aşamalı yaygınlaştırmaya geçilsin.

Küçük adımların büyük engelleri aşabilmesi, çocuğun okula kaydından daha fazlasını izlemeyi gerektirir. Asıl başarı göstergesi, çocuğun her gün okula gelebilmesi, öğrenmeye katılması, kendini güvende hissetmesi ve ihtiyaç duyduğunda destek alabilmesidir.

16. Kaynakça

Proje ve saha belgeleri

Roman Gençlik Derneği, Edirne'de yürütülen okul öncesi ve birinci sınıf eğitim desteği uygulamasına ilişkin dönemsel saha ve izleme raporları, 2023–2026.

Roman Gençlik Derneği, 2024–2025 eğitim dönemine ait birinci sınıf devamsızlık izleme tabloları ve saha takip raporları.

Roman Gençlik Derneği, aile görüşmeleri, ev ve mahalle ziyaretleri, okul görüşmeleri ve ebeveyn çalışmaları raporları, 2023–2026.

Roman Gençlik Derneği, okul öncesi ve birinci sınıf düzeyindeki dönemsel mentörlük, çocuk gelişimi ve uygulama izleme raporları, 2023–2026.

Roman Gençlik Derneği, Oyuncak Kütüphanesi uygulama, eğitim planı ve faaliyet raporları, 2023–2026.

Roman Gençlik Derneği, mentörlere yönelik eğitim, değerlendirme ve uygulama eşgüdümü raporları, 2025–2026.

Bağlayıcı ulusal mevzuat

1. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, özellikle m. 10, 41 ve 42.
2. 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu, özellikle m. 4, 7, 8, 16, 17 ve 20.
3. 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu, özellikle m. 48, 52 ve 53.
4. Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, özellikle m. 16, 18, 81, 82 ve 83.
5. Millî Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği.
6. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu.
7. 5393 sayılı Belediye Kanunu.
8. 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu ve Kurumun ayrımcılıkla mücadele açıklamaları.

İdarî düzenlemeler ve güncel politika belgeleri

9. Millî Eğitim Bakanlığı, *Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Hizmetleri Yönergesi*.
10. Millî Eğitim Bakanlığı, *Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Etik Yönergesi*.
11. Millî Eğitim Bakanlığı, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Öğretim Programları Ortak Metni, 2024.
12. Millî Eğitim Bakanlığı, *2024 Okul Öncesi Eğitim Programı*.
13. Millî Eğitim Bakanlığı, *Okul-Aile Birliği Yönetmeliği*.
14. Millî Eğitim Bakanlığı, *2024–2028 Stratejik Planı*, 2024.
15. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, *Roman Vatandaşlara Yönelik Strateji Belgesi (2023–2030) II. Aşama Eylem Planı (2026–2030)*, 2026.
16. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, *Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti*.
17. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, *Sosyal Hizmet Merkezleri Yönetmeliği*.

Uluslararası çocuk hakları kaynağı

18. Birleşmiş Milletler, *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*, özellikle m. 2, 3, 12, 18, 19, 27, 28 ve 31.